

O‘ZBEK MUMTOZ ADABIYOTINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI

Nurmatova Ozoda Jalolovna

Toshkent viloyati Bekobod tumani 8-umumiy o‘rta ta’lim maktabining
ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20661707>

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘zbek mumtoz adabiyotining bugungi kundagi ma’naviy-ma’rifiy ahamiyati, uning yoshlar tarbiyasidagi o‘rni hamda milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishdagi roli tahlil qilingan.

Mumtoz adabiyot namunalari orqali yosh avlodda vatanparvarlik, insonparvarlik, ma’rifatparvarlik va axloqiy fazilatlarni shakllantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, globallashuv sharoitida mumtoz adabiyotning milliy o‘zlikni anglash, ma’naviy merosni asrab-avaylash va ta’lim tizimida samarali foydalanishdagi ahamiyati ilmiy jihatdan asoslangan.

Kalit so‘zlar: mumtoz adabiyot, ma’naviy meros, milliy qadriyatlar, yoshlar tarbiyasi, ma’rifat, milliy o‘zlik, badiiy tafakkur, adabiy meros.

Аннотация. В данной статье анализируется значение узбекской классической литературы в современном обществе, её роль в духовно-нравственном воспитании молодёжи и сохранении национальных ценностей. Рассматриваются вопросы формирования патриотизма, гуманизма, просветительских идей и нравственных качеств на основе произведений классической литературы.

Также научно обосновано значение классического литературного наследия в условиях глобализации, его роль в формировании национального самосознания и эффективном использовании в образовательном процессе.

Ключевые слова: классическая литература, духовное наследие, национальные ценности, воспитание молодёжи, просвещение, национальное самосознание, художественное мышление, литературное наследие.

Abstract. This article examines the significance of Uzbek classical literature in contemporary society, its role in the moral and spiritual education of young people, and its contribution to preserving and developing national values. The study highlights the importance of classical literary works in fostering patriotism, humanism, enlightenment, and ethical qualities among the younger generation.

Furthermore, the article scientifically substantiates the role of classical literary heritage in strengthening national identity, preserving cultural values, and effectively integrating literary traditions into the modern educational system in the context of globalization.

Keywords: classical literature, spiritual heritage, national values, youth education, enlightenment, national identity, artistic thinking, literary heritage.

Mavzuning dolzarbligi

Globallashuv jarayonlari jadallashib borayotgan hozirgi davrda milliy o‘zlikni saqlab qolish, ma’naviy merosni asrash va yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Axborot texnologiyalarining rivojlanishi natijasida turli madaniyatlar va g'oyalar o'rtasidagi aloqalar kuchayib borayotgan bir paytda yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O'zbek mumtoz adabiyoti xalqimizning asrlar davomida shakllangan ma'naviy, axloqiy va estetik qarashlarini o'zida mujassam etgan bebaho merosdir. Mumtoz adabiyot namunalari yosh avlodni komillik, halollik, vatanparvarlik, ilm-ma'rifatga intilish va insonparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu sababli mumtoz adabiyotni o'rganish va targ'ib qilish bugungi ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

O'zbek mumtoz adabiyoti va uning ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Navoiyshunos olimlar Alisher Navoiy asarlarining badiiy va falsafiy xususiyatlarini o'rganib, ularda ilgari surilgan komil inson g'oyalarining bugungi kundagi ahamiyatini asoslab berganlar. Akademik adabiyotshunoslikda mumtoz adabiyotning estetik, axloqiy va tarbiyaviy funksiyalari alohida tadqiq etilgan. So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy izlanishlarda mumtoz adabiyotning yoshlar ma'naviyatini shakllantirishdagi o'rni, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishdagi ahamiyati hamda milliy qadriyatlarni saqlashdagi roli keng yoritilmoqda. Shuningdek, zamonaviy tadqiqotlarda mumtoz adabiyot namunalari raqamlashtirish, elektron kutubxonalar orqali keng targ'ib qilish va ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalar yordamida integratsiya qilish masalalariga ham alohida e'tibor qaratilmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda tarixiylik, qiyosiy tahlil, ilmiy umumlashtirish va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida o'zbek mumtoz adabiyoti namunalari, adabiyotshunoslikka oid ilmiy manbalar hamda zamonaviy pedagogik tadqiqotlar o'rganildi. Shuningdek, mumtoz adabiyotning yoshlar ma'naviyatiga ta'siri, ta'lim tizimidagi o'rni va bugungi kundagi ahamiyati tahlil qilindi. Tadqiqot davomida nazariy manbalarni umumlashtirish hamda ilmiy xulosalar chiqarish usullaridan foydalanildi.

O'zbek mumtoz adabiyotining ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati

Mumtoz adabiyot asarlarida inson kamoloti masalasi markaziy o'rinlardan birini egallaydi.

Ayniqsa, Alisher Navoiy asarlarida ilm-ma'rifat, odob-axloq, insoniylik va adolat g'oyalari keng yoritilgan. Bugungi kunda yoshlarni turli yot g'oyalardan himoya qilishda mumtoz adabiyot muhim ma'naviy vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu asarlar inson qalbida ezgulik, mehr-oqibat va adolat tuyg'ularini shakllantiradi. Mumtoz adabiyotda ilgari surilgan quyidagi g'oyalar bugungi davr uchun ham muhimdir:

- ilm olish va o'z ustida ishlash;
- vatan va xalq manfaatlariga sadoqat;
- inson qadr-qimmatini ulug'lash;
- bag'rikenglik va hamjihatlik;
- halollik va adolat.

Mazkur qadriyatlar jamiyat taraqqiyoti va barkamol avlod tarbiyasining asosiy omillari hisoblanadi.

Yoshlar tarbiyasida mumtoz adabiyotning o‘rni

Yoshlar tarbiyasi har qanday jamiyatning kelajagini belgilovchi omildir. Mumtoz adabiyot yoshlarning dunyoqarashini shakllantirish, ularda estetik did va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Mumtoz asarlar bilan muntazam tanishib boradigan yoshlar:

- kitobxonlik madaniyatiga ega bo‘ladi;
- nutq madaniyatini rivojlantiradi;
- badiiy tafakkurini boyitadi;
- tarixiy merosga hurmat bilan qaraydi;
- ma‘naviy qadriyatlarni chuqur anglaydi.

Shuning uchun umumta‘lim maktablari va oliy ta‘lim muassasalarida mumtoz adabiyot namunalari o‘qitish samaradorligini oshirish zarur.

Mumtoz adabiyot va milliy o‘zlikni anglash

Milliy o‘zlikni anglash xalqning tarixiy xotirasi va madaniy merosiga tayanadi. Mumtoz adabiyot ana shu tarixiy xotiraning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Yosh avlod mumtoz adabiyot orqali xalqimizning boy madaniyati, urf-odatlar va ma‘naviy qadriyatlari bilan yaqindan tanishadi. Bu esa ularda milliy g‘urur va iftixor tuyg‘ularining shakllanishiga xizmat qiladi. Bugungi kunda milliy o‘zlikni saqlash va rivojlantirish jarayonida mumtoz adabiyotning o‘rni yanada ortib bormoqda. Chunki u milliy qadriyatlar va umuminsoniy g‘oyalar uyg‘unligini o‘zida mujassam etgan.

Natijalar va muhokama

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek mumtoz adabiyoti bugungi kunda ham o‘zining ma‘naviy, tarbiyaviy va estetik ahamiyatini yo‘qotmagan. Aksincha, globallashuv sharoitida uning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Mumtoz adabiyot namunalari ta‘lim tizimiga keng joriy etish natijasida:

- yoshlarning kitobxonlik madaniyati rivojlanadi;
- ma‘naviy qadriyatlarga hurmat kuchayadi;
- milliy o‘zlikni anglash darajasi ortadi;
- mustaqil va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalari shakllanadi;
- estetik did va badiiy tafakkur rivojlanadi.

Shu sababli mumtoz adabiyot namunalari zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o‘qitish va targ‘ib qilish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Xulosa

O‘zbek mumtoz adabiyoti xalqimizning ko‘p asrlik ma‘naviy tajribasi va badiiy tafakkurining yuksak namunasi hisoblanadi. Uning bugungi kundagi ahamiyati yoshlarni ma‘naviy barkamol etib tarbiyalash, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va jamiyatda ma‘rifatparvarlik g‘oyalarini rivojlantirish bilan belgilanadi. Mumtoz adabiyot asarlarida ilgari surilgan ezgulik, adolat, ilm-ma‘rifat va komillik g‘oyalari bugungi Yangi O‘zbekiston taraqqiyoti uchun ham muhim ma‘naviy asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois ushbu boy adabiy merosni chuqur o‘rganish, ilmiy tadqiq etish va keng targ‘ib qilish kelgusida ham dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Alisher Navoiy. Xamsa. – Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi NMIU, 2021.
2. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
3. Zahiriddin Muhammad Bobur. Boburnoma. – Toshkent: Oʻzbekiston, 2022.
4. Lutfiy. Devon. – Toshkent: Mumtoz soʻz, 2020.
5. Mashrab. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Sharq, 2021.
6. Oʻzbek adabiyoti tarixi. 5 jildlik. – Toshkent: Fan, 2020.
7. Mumtoz adabiyot nazariyasi va poetikasi. – Toshkent: Akademnashr, 2021.
8. Navoiyshunoslik asoslari. – Toshkent: Tafakkur, 2022.
9. Oʻzbek mumtoz adabiyoti tarixi. – Toshkent: Oʻzbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2023.
10. Mumtoz meros va zamonaviy tafakkur. – Toshkent: Maʼnaviyat, 2022.
11. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining maʼnaviyat va maʼrifat sohasini rivojlantirishga oid qarorlari va farmonlari. – Toshkent, 2020–2024.
12. Oʻzbekiston Respublikasi “Taʼlim toʻgʻrisida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
13. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining Yoshlar maʼnaviyatini yuksaltirish va kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga oid qarorlari. – Toshkent, 2021.
14. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
15. Oʻzbek adabiy tanqidchiligi tarixi. – Toshkent: Akademnashr, 2022.
16. Mumtoz adabiyot va milliy qadriyatlar // Filologiya masalalari. – 2023. – №2. – B. 45–52.
17. Navoiy merosining maʼnaviy-tarbiyaviy ahamiyati // Oʻzbek tili va adabiyoti jurnali. – 2024. – №1. – B. 33–41.
18. Globallashuv sharoitida milliy adabiy merosni oʻrganish masalalari // Ilm sarchashmalari. – 2024. – №4. – B. 56–63.
19. Yoshlar tarbiyasida mumtoz adabiyotning oʻrni // Pedagogik mahorat. – 2023. – №5. – B. 78–85.
20. Oʻzbek mumtoz adabiyotini oʻqitishning zamonaviy metodlari // Xalq taʼlimi. – 2024. – №3. – B. 64–72.